

© Peti Wiskemann

Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı

Avrupa Konseyi
Demokratik Vatandaşlık Eğitimi
ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı

Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2010)7
sayılı Tavsiye Kararı çerçevesinde kabul edilmiştir

Giriş

Eğitimin, Avrupa Konseyi'nin temel değerleri olan: demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün yanı sıra, insan hakları ihlallerinin önlenmesinde de hayati bir rolü vardır. Daha genel anlamda eğitim, giderek daha büyük ölçüde, şiddetin, ırkçılığın, aşırılığın, yabancı düşmanlığının, ayrımcılığın ve hoşgörüsüzlüğün artmasına karşı bir savunma yöntemi olarak görülmektedir. Bu konuda giderek artan farkındalık, Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ("EDC/HRE") Şartının, CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı kapsamında Avrupa Konseyinin 47 üye ülkesince kabul edilmesiyle yansıma bulmuştur. Şart geniş kapsamlı istişareler sonucunda birkaç yıl süren bir çalışma neticesinde hazırlanmış olup bağlayıcı değildir. Şart, vatandaşlık ve insan hakları konularıyla ilgilenen herkes için önemli bir başvuru belgesi olacaktır. Belgenin üye ülkelerde bu konularda harekete geçilmesi için bir odak noktası ve katalizör olmanın yanı sıra, Avrupa'da ve ötesinde iyi uygulamaların yaygınlaştırılması ve standartlarının yükseltilmesi için bir vasıta olacağı ümit edilmektedir.

Avrupa Konseyi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı

Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararı çerçevesinde kabul edilmiştir

Bölüm I – Genel hükümler

1. Kapsam

Mevcut Şart, Madde 2’de tanımlanan demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimiyle ilgili olup; demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimiyle örtüştükleri ve etkileşim içinde oldukları durumlar haricinde, kültürlerarası eğitim, eşitlik eğitimi, sürdürülebilir kalkınma için eğitim ve barış eğitimi gibi ilgili alanlarla doğrudan ilgilenmez.

2. Tanımlar

Mevcut Şartın maksatları dahilinde:

a. “Demokratik vatandaşlık eğitimi”, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü yaygınlaştırmak ve korumak amacıyla; öğrencileri bilgi, beceri ve anlayışla donatmak ve tavır

ve davranışlarını geliştirmek suretiyle, onları toplumda demokratik haklarını ve sorumluluklarını kullanıp savunacak şekilde yetkinleştirmeyi, öğrencilerin çeşitliliğe değer vermelerini ve demokratik yaşamda aktif bir rol oynamalarını sağlamayı amaçlayan, eğitim, öğretim, farkındalık arttırıcı girişimler, bilgiler, uygulamalar ve faaliyetlerdir.

b. "İnsan hakları eğitimi", insan haklarının ve temel özgürlüklerin yaygınlaştırılması ve korunması amacıyla; öğrencileri bilgi, beceri, anlayışla donatmak ve tavır ve davranışlarını geliştirmek suretiyle, onları toplumda evrensel bir insan hakları kültürünün yaratılıp savunulmasına katkıda bulunacak şekilde yetkinleştirmeye yönelik, eğitim, öğretim, farkındalık arttırıcı girişimler, bilgiler, uygulamalar ve faaliyetlerdir.

c. "Örgün eğitim", ilk öğretim öncesinden başlayarak, ilk ve orta öğretimde, ardından da üniversitede devam eden, belirli bir yapısal çerçevesi olan eğitim ve öğretim sistemidir. Bu eğitim kural olarak genel veya mesleki eğitim kurumlarında verilir ve eğitim sonunda bir diploma vb. alınır.

d. "Yaygın eğitim", resmi eğitim sisteminin dışında yer alan ve bir dizi beceri ve yetkinliğin geliştirilmesine yönelik olarak hazırlanmış herhangi bir planlı eğitim programıdır.

e. "Enformel öğrenme" her bireyin kendi çevresindeki eğitim kaynaklarından ve günlük deneyimlerinden (aileden,

benzer nitelikteki arkadaşlarından, komşularından, çeşitli insanlarla karşılaşmalarından, kütüphaneden, kitlesel haberleşme araçlarından, iş yerinden, oyun oynarken vb.) yaşam boyunca çeşitli tavırlar, değerler, beceriler ve bilgiler edinme sürecidir.

3. Demokratik vatandaşlık eğitimiyle insan hakları eğitimi arasındaki ilişki

Demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi birbiriyle yakından ilişkili olup, birbirini karşılıklı olarak destekler. Amaç ve uygulamalardan ziyade, odaklandıkları alan ve kapsamaları açısından farklılık gösterirler. Demokratik vatandaşlık eğitimi esas olarak toplumun vatandaşlıkla, siyasi, sosyal, ekonomik, yasal ve kültürel alanlarıyla ilgili demokratik hak ve sorumlulukları ve aktif katılımı üzerinde odaklanırken, insan hakları eğitimi, insanların yaşamlarının tüm yanlarıyla ilgili daha geniş kapsamlı insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgilenir.

4. Anayasal yapılar ve üye ülke öncelikleri

Aşağıda belirtilen hedef, ilke ve prensipler geçerli olacaktır:

a. Her bir üye ülkenin anayasal yapısına gerekli saygı gösterilecek ve bu yapılara uygun araçlar kullanılacaktır;

b. Her bir üye ülkenin öncelikleri ve ihtiyaçları göz önüne alınacaktır.

Bölüm II – Hedefler ve İlkeler

5. Hedefler ve İlkeler

Aşağıdaki hedefler ve ilkeler üye ülkelere kendi politikalarını, mevzuatlarını ve uygulamalarını düzenlerken aynı zamanda rehber olarak düşünölmelidir.

a. Ülke topraklarında yaşayan her bireye demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi alma fırsatı sunma amacının benimsenmesi.

b. Demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi yaşam boyu sürecek bir süreçtir. Bu alanda etkili bir öğrenim, politika oluşturanlar, eğitimciler, öğrenciler, ebeveynler, eğitim kurumları ve eğitim yetkilileri, kamu görevlileri, sivil toplum örgütleri, gençlik kuruluşları, medya ve halk dahil olmak üzere çok geniş bir paydaş yelpazesini içermektedir.

c. Bu eğitim sürecinde, ister örgün, ister yaygın, isterse yaygın ve algın öğrenme araçları olsun, tüm eğitim araçları, söz konusu eğitim sürecinin ilkelerinin yaygınlaştırılması ve hedeflerine ulaşması açısından değer taşımaktadırlar.

d. Sivil toplum kuruluşlarının ve gençlik kuruluşlarının demokratik vatandaşlık eğitimine ve insan hakları eğitimine özellikle de yaygın ve algın eğitim vasıtalarıyla yapabilecekleri değerli katkılar vardır; bu nedenle de, bu

katkısı yapabilmeleri için söz konusu kuruluşlara fırsatlar verilmelidir.

e. Öğretim ve öğrenim uygulamalarıyla ve faaliyetleriyle, demokratik ve insan hakları değer ve ilkeleri izlenmeli ve yaygınlaştırılmaya çalışılmalı; özellikle de, okullar dahil olmak üzere, eğitim kurumlarının yönetişimi insan hakları değerlerini yansıtmalı ve yaygınlaştırılmaya çalışılmalı ve ebeveyn de dahil olmak üzere, öğrencilerin, eğitim personelinin ve paydaşların yetkinleştirilmesi ve aktif katılımı için olumlu ortam sağlanmalıdır.

f. Tüm demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin en önemli unsurlarından biri de sosyal birlik ve beraberliğin ve kültürler arası diyalogun yaygınlaştırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği de dahil olmak üzere çeşitliliğe ve eşitliğe değer verilmesidir. Bu amaçla, çatışmayı azaltan, inanç grupları ve etnik gruplar arasındaki farklılıkların daha çok kabul edilmesini ve anlaşılmasını sağlayan, insan onuruna ve paylaşılan değerlere karşılıklı saygı gösterilmesini mümkün kılan, sorun ve anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında diyalogu teşvik ederek şiddete karşı, kişisel ve sosyal becerilerin ve anlayışın oluşturulması şarttır.

g. Demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitiminin en temel amaçlarından biri öğrencilere sadece bilgi,

anlayış ve beceriler sağlamakla kalmayıp, onların, aynı zamanda toplumda insan haklarını, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü savunmak ve yaygınlaştırmak için harekete geçmeye hazır olacak şekilde yetkinleştirilmeleridir.

h. Eğitim uzmanlarının ve gençlik liderlerinin yanı sıra, eğitimcilerin de demokratik vatandaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi ilkeleri ve uygulamalarında sürekli eğitim almaları, bu alanda etkin bir eğitimin verilmesinin ve sürdürülebilmesinin hayati bir parçası olup, yeterli bir şekilde planlanmalı ve bu eğitim için yeterli kaynak ayrılmalıdır.

i. Devlet düzeyinde, bölgesel ve yerel düzeylerde demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitiminde yer alan ve aralarında politika yapıcılar, eğitimciler, öğrenciler, ebeveynler, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları, gençlik kuruluşları, medya ve kamuoyu dahil olmak üzere çok çeşitli paydaşlar arasında (katkılarından azami olarak yararlanılabilmesi için), ortaklık ve işbirliği teşvik edilmelidir.

j. İnsan haklarıyla ilgili değerlerin ve yükümlülüklerin uluslararası niteliği ile demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün dayandığı ortak ilkeler göz önüne alındığında, üye ülkelerin bu Şartın kapsadığı faaliyetler ve iyi uygulamaların tespiti ve karşılıklı alışverişi konularında uluslararası ve bölgesel işbirliğini gerçekleştirmeye çalışması ve teşvik etmesi önemli bir husustur.

Bölüm III – Politikalar

6. Örgün Eğitim (Genel ve mesleki eğitim)

Üye ülkeler demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimini okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretimin yanı sıra, genel ve mesleki eğitim ve öğretim düzeyinde de öğretim programlarına dâhil etmelidirler. Üye ülkeler aynı zamanda, bu öğretim programlarında yer alan demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimini, söz konusu eğitimin anlamlı olmasını ve bu alandaki faaliyetlerin sürdürülebilir olmasını sağlamak üzere desteklemeye, gözden geçirmeye ve güncelleştirmeye devam etmelidirler.

7. Yüksek öğrenim

Üye ülkeler, akademik özgürlük ilkesine saygılı olarak, özellikle de geleceğin eğitimcilerinin yararlanması amacıyla, demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin yüksek öğrenim kurumları tarafından da verilmesini yaygınlaştırmalıdır.

8. Demokratik yönetim

Üye ülkeler tüm akademik kurumlarda demokratik yönetimi hem kendi içinde arzu edilen ve yararlı bir yönetim yöntemi olarak, hem de demokrasiyi ve insan haklarına saygıyı öğrenme ve deneyimlemenin uygulamalı bir aracı olarak yaygınlaştırmalıdır. Üye ülkeler, uygun

vasıtalarla, öğrencilerin, eğitim personelinin ve ebeveyn de dahil olmak üzere paydaşların eğitim kurumlarının yönetişimine aktif bir şekilde katılımını teşvik etmelidirler.

9. Eğitici çalışmalar

Üye ülkeler öğretmenlere, diğer eğitim personeline, gençlik liderlerine ve eğitimcilere, demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi için başlangıç düzeyinde ve sürekli eğitici çalışmalar ve geliştirme olanakları sağlamalıdır. Bu eğitici çalışmalar ve geliştirme olanakları, söz konusu personelin, ilgili bilim disiplininin hedef ve ilkelerinin yanı sıra, uygun öğretim ve öğrenim yöntemleriyle ilgili ayrıntılı bilgiye ve anlayışa ve bu alandaki diğer uygun temel becerilere sahip olmalarını temin etmelidir.

10. Sivil toplum kuruluşları, gençlik kuruluşları ve diğer paydaşların rolü

Üye ülkeler, özellikle de yaygın eğitim alanında, sivil toplum kuruluşlarının ve gençlik kuruluşlarının demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi alanındaki rollerini desteklemeli ve kolaylaştırmalıdır. Üye ülkeler bu kuruluşları ve faaliyetlerini eğitim sisteminin değerli bir parçası olarak kabul etmeli ve bu kuruluşlara mümkün olduğunda, gereken desteği vermeli ve her tür eğitime katkı sağlayabilecekleri uzmanlık ve bilgi birikimlerinden azami

ölçüde yararlanmalıdırlar. Üye ülkeler aynı zamanda, özellikle de medyaya ve genel kamuoyu olmak üzere diğer paydaşlara, bu alanda yapabilecekleri katkıyı azami seviyeye çıkarmalarını sağlamak üzere, demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin tanıtımını yapmalıdırlar.

11. Değerlendirme kriterleri

Üye ülkeler demokratik vatandaşlık ve insan hakları için eğitim programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi için kriterler oluşturmalıdırlar. Öğrenci gruplarının bu konudaki geri bildirimleri bu tür değerlendirmelerin ayrılmaz bir parçasını oluşturmalıdır.

12. Araştırma

Üye ülkeler, bu alandaki mevcut durumu değerlendirebilmek için demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi ile ilgili araştırmaları başlatmalı ve teşvik etmeli ve politika üretkenler, eğitim kurumları, okul müdürleri, öğretmenler, öğrenciler, sivil toplum kuruluşları ve gençlik kuruluşları da dahil olmak üzere paydaşlara, etkililiklerini verimliliklerini ölçmelerine ve arttırmalarına ve uygulamalarını iyileştirmelerine yardımcı olmak üzere, karşılaştırmalı bilgiler sağlamalıdırlar. Söz konusu araştırmalar diğerlerinin yanı sıra, öğretim programıyla ilgili araştırmalar, yenilikçi uygulamalar, öğretim sistemleri ve değerlendirme

kıstasları ve göstergeleri de dahil olmak üzere, çeşitli değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesini içermelidir. Üye ülkeler araştırmalarının sonuçlarını yerine göre diğer üye ülkelerle ve paydaşlarla da paylaşmalıdırlar.

13. Sosyal birlik beraberliği geliştirmeye, çeşitliliğe değer vermeye, farklılıklarla ve çatışmalarla baş etmeye yönelik beceriler

Üye ülkeler eğitimin bütün alanlarında demokratik ve birçok kültürü barındıran toplumlarda birlikte yaşamayı öğrenmeyi ve öğrencilerin sosyal birlik beraberliği geliştirmelerini, çeşitliliğe ve eşitliğe değer vermelerini - özellikle de farklı inanç grupları ve etnik gruplar arasında olmak üzere - farklılıkları kabul etmelerini, anlaşmazlıkları ve çatışmaları şiddete başvurmadan çözüme kavuşturmalarını, her türlü ayrımcılık ve şiddetle, özellikle de şiddetle ve tacizle mücadele etmelerini sağlayacak bilgi ve becerileri elde etmelerini amaçlayan eğitim yaklaşımlarını ve öğretim yöntemlerini geliştirmelidirler.

Bölüm IV – Değerlendirme ve işbirliği

14. Değerlendirme ve inceleme

Üye ülkeler bu şartla ilgili olarak sürdürdükleri stratejileri ve politikaları düzenli olarak değerlendirmeli ve

bunlara uygun uyarlamalar yapmalıdırlar. Bunu diğerk üye ülkelerle, örneğın bölgesel düzeyde, işbirliğı yaparak gerçekleştirebilirler. Herhangi bir üye ülke de bu konuda Avrupa Konseyinden yardım isteyebilir.

15. Müteakip izleme faaliyetlerinde işbirliğı

Üye ülkeler mevcut Şartın amaç ve prensiplerini uygularken yerine göre diğerk üye ülkelerle ve Avrupa Konseyi kanalıyla aşağıda belirtildiğı gibi işbirliğinde bulunmalıdırlar:

a. belirlenen öncelikler ve ortak çıkarları gerçekleştirmek;

b. demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimiyle ilgili mevcut koordinatörler de dahil olmak üzere, çok taraflı ve sınır ötesi faaliyetleri destekleyerek;

c. iyi uygulama alışverişı yaparak, bu iyi uygulamaların belirli bir düzen çerçevesinde yaygınlaştırılmasını temin ederek;

d. kamuoyu da dahil olmak üzere tüm paydaşları Şartın amaç ve uygulamalarından haberdar ederek;

e. Avrupa'daki sivil toplum kuruluşları, gençlik kuruluşları ve eğitimci ağlarını ve bunlar arasındaki işbirliğini destekleyerek.

16. Uluslararası işbirliği

Üye ülkeler Avrupa Konseyi kapsamındaki demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi çalışmalarının sonuçlarını diğer uluslararası kuruluşlarla paylaşmalıdırlar.

Eğitim Bölümü
Avrupa Konseyi
F-67075 Strasbourg Cedex
Tel. : +33 (0)3 88 41 35 29
Fax: +33 (0) 3 88 41 27 88
Internet: <http://www.coe.int/edc>